

טהרת שאובים בהמשכה

משנה מקוואות ד/ד

מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה (ומשם נמשכו וירדו למקוה) : אם רוב מן הכשר – כשר, ואם רוב מן הפסול – פסול, מחצה למחצה – פסול. אימתי? בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה. היו מקלחין בתוך המים (ולא נתערבו קודם אלא כל אחד בפני עצמו) : אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירד לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול.

תוספתא מקוואות

ראב"י אומר: גג שיש בראשו כ"א סאה של מימי גשמים - ממלא בכתף ונותן לתוכו י"ט סאה ופותקן ומערבן בחצר.

תמורה יב. יב:

... דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר: מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים, ממלא בכתף י"ט סאה ופותקן למקוה והן טהורין, שהשאיבה מטהרת ברבייה ובהמשכה...
א"ר יוחנן: שאובה שהמשיכה כולה - טהורה ...

לאיזו כמות מים שאובים מועילה המשכה?

ר"ף (ע"פ הר"ן), ר"ש, מקצת חכמי מערב (הובא ברמב"ם): אפילו כל המ' סאה שאובין נמשכו למקוה – כשירה. [כפשט דברי ר' יוחנן]

רב אחא משבחא, רמב"ם, ראב"ד, רשב"א ועוד: המשכה מועילה רק אם רוב המים הם מי גשמים [בעינין רביה והמשכה]. [כראב"י]

רש"י, רשב"צ: בעינין דוקא כ"א סאה ממי גשמים.

רמב"ם, ריב"ש: בכ"א סאה ומשהו מי גשמים סגי. וכ"פ שו"ע מד

ראב"ד: אם המשיך בכוונה – מועילה המשכה רק אם רוב המים הם מי גשמים, אם המשיך שלא בכוונה – מועילה המשכה אפילו אם כולו שאוב. וכ"פ ש"ך

האם זה משנה אלו מים הגיעו ראשונים למקוה?

ר"ש: אין חילוק אם קדמו הכשרים תחילה ואח"כ באו השאובים בהמשכה או אם קדמו השאובים בהמשכה ואח"כ באו הכשרים.

רמב"ם (ע"פ דקדוק הב"י): דוקא אם קדמו הכשרים תחילה ואח"כ באו השאובים בהמשכה הוא דמכשרינן אבל להפך לא. וכ"מ בפשטות משו"ע מד וכ"פ רמ"א מד

והוסיף הש"ך דאף אם המשיך למקום אחד שאובים פחות מכ"א סאה ואח"כ נפלו שם מי גשמים יותר מכ"א סאה ופתח את הצנור ונמשך הכל למקוה, פסולה.

המשך שיטת הרמב"ם (וביאור שיטת ר' יוחנן):

הרמב"ם כתב גם: "וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים ומילא בכתפו ונתן לתוכו פחות מכ' שנמצא הכל פסול ופתח הצינור ונמשכו הכל למקום אחד הרי זה מקוה כשר שהשאוּבה שהמשיכוה כולה כשירה הואיל ויש שם רוב מהכשר", וכ"פ שו"ע מד

ולכאורה קשה שהרי כמובא לעיל הרמב"ם פסק כְּרֵאבִי דבעינן רביה והמשכה והכא פסק כְּרֵ יוֹחֲנָן דשאוּבה שהמשיכוה כולה כשירה.

ומבואר בב"י דהרמב"ם פוסק גם כר' יוחנן אך מפרש פירוש אחר בר' יוחנן, והיינו דה"ק דאע"פ שנפלו הי"ט שואבים לתוך הכ"א כשרים שלא בהמשכה ונמצא הכל פסול, כיון שחזר והמשיכן הוכשרו (היינו דגם לר' יוחנן בעינן רביה והמשכה אלא דמועיל אף אחר שנפסלו), כתוספתא.

בתוס' מובא ביאור ששאוּבה שהמשיכוה כולה היינו שאם המשיכו מ' סאה למקוה או למקום כלשהו לא מעלים ולא פוסלים (והוּו כאילו אינם) ואם יתוּספו מי גשמים מ' סאה – המקוה יוכשר. רעק"א נוטה לקבל גם את דעת התוס' להלכה, וכן הפרישה, ואילו הט"ז פוסל בזה.¹

[נמצא אם כן 3 פירושים בדעת ר' יוחנן: (1) פשט דבריו (2) רמב"ם (ע"פ ב"י) (3) תוס']

שיעור ההמשכה:

רשב"א, רשב"ץ: אין לה שיעור ואפילו כל שהוא.

ר"י, הגהות סמ"ק, ריב"ש: מג' טפחים ולמעלה. [כיוון שפחות מג' טפחים הוי כלבד]

וכ"פ שו"ע מה

מקום ההמשכה:

ראב"ד: אין המשכה מועלת אלא ע"ג קרקע או ע"ג צינור שלא היה עליו שם כלי בתלוש, אבל אם המשיך ע"ג כלים אפ"י כלי גללים וכיוצא בהם לא הוי המשכה (אפילו שהם כלים שאינם פוסלים את המים להיות שאובים, מ"מ אינם מכשירים את השאובים בהמשכה אא"כ לא היה עליהם שם כלי בתלוש).

רא"ם, רוקח ועוד: אין המשכה מועלת אלא ע"ג קרקע הראויה לבלוע, והטעם דאז המים נבטלו אגב הקרקע וכאילו באו מתמצית הקרקע ונתבטל מהם שם שאובין, אבל המשכה ע"ג רצפת אבנים או נסרים שאינם ראויים לבלוע (וכל שכן ע"ג דף או כלי אע"פ שאינו פוסל את המקוה) הוי כמו שמונחים בכלי ולא נתבטל מהם שם שאובין שהרי א"א לדונם כאילו באו מתמצית הקרקע. וכתב רמ"א מו דטוב להחמיר כדעה זו לכתחילה

שאלתות, רמב"ם: אף אם המשיכו ע"ג צינור שקבעו ולבסוף חקקו שאינו ראוי לבלוע הוי המשכה, רק שיהיה מדברים שאינם פוסלים את המקוה.

¹ אמנם יש לציין, שרעק"א, פרישה וט"ז עסקו במקרה שנמשך למקוה ריקנית מיעוט שאובים ואח"כ ירדו מ' סאה כשרים, ואילו תוס' עסק אפ"י במקרה שנמשך למקוה מ' סאה שאובין ואח"כ ירדו וכו'. ואולי יש לחלק בין המקרים.